

Лекція. Аналітична етика

1. «Натуралістична помилка» в етичному вченні Дж. Мура.
2. Питання етики у вченні Л. Вітгенштейна.
3. Аналітичні етичні концепції.

1. «Натуралістична помилка» в етичному вченні Дж. Мура.

У фундаментальній праці «Принципи етики» Дж. Мур звернув увагу на так звану «натуралістичну помилку» попередніх етичних вчень неспівмірність поняття, що визначається і поняття, що визначає.

Йдеться про неправомірність ототожнення добра як воно є з об'єктивними властивостями реального світу. Помилкові вчення утилітаристів («добро як користь»), гедоністів («добро як насолода»). Помиляється Г. Спенсер, який ототожнював добро з еволюційним поступом. Загалом будь-яка дефініція «добра як такого» - неправильна, оскільки зазначене поняття має інтуїтивну природу, його коріння у природі здорового глузду, а будь-які термінологічні визначення ведуть до «натуралістичної помилки».

«Добро як засіб» передбачає крім досягнення «добра як такого» аналіз зв'язку вчинків і породжуваних ними результатів. Етично правильне тотожне максимально корисному, етичні приписи мають на увазі, що деякі дії принесуть користь. Досконалість вчинку (як і його обов'язковість) визначаються обсягом і універсальністю добра, яке досягається. В області етичної аксіології Мур визначає зміст цінності як певний стан свідомості. Найбільшою мірою цінними є комунікативне задоволення і естетична насолода.

2. Питання етики у вченні Л. Вітгенштейна.

Зберігся матеріал лекції Л. Вітгенштейна у Кембріджі орієнтовно в 1929 – 1930 рр.

Вітгенштейн Л. Лекція об етике // Даугава. 1989. № 2. – с. 100.

У літературі він називається «Лекція про етику». У лекції звертається увага на визначення етики Дж. Муром: «Етика – загальне дослідження того, що є добром». Але Л. Вітгенштейн вкладає в термін «етика» більш широкий смисл. Етика для нього – істотна частина предмету, який називається естетикою. Ще етика – це дослідження того, що є цінністю, що справді важливо, у чому полягає значення життя.

На думку Л. Вітгенштейна, щоб вивчити природу цінностей, слід проаналізувати природу оціночних суджень. Усі вони висловлюються у двох смислах:

- відносному або тривіальному, який каже про відповідність певного об'єкту певній меті («добрий стілець», «правильна дорога» та ін.). Твердження такого роду можуть бути перевірені емпірично;

- абсолютному або етичному, що має безумовний характер безвідносно до мети, що робить неможливим їх емпіричну перевірку

(вчинки людини мають бути безумовно добрими без прив'язки до будь-якої її мети).

Відтак ціннісні судження відмежовуються від пізнавальних. Пізнавальні завжди про факти, а ціннісні знаходяться поза «простором фактів», а тому умовиводи від фактів до цінностей неправомірні. Отже, «етика якщо вона є чимось, є чимось надприродним, а наші слова можуть містити лише одні факти». Причому будь-які «факти, пропозиції, що висловлюють факти, містять лише відносну цінність і відносне добро, правильність та ін.». Тоді виникає питання: що насправді містить у свідомості, коли ми використовуємо такі вислови як «абсолютне добро», «абсолютна цінність»?

Тут ми маємо справу з нісенітницями, неправильним використанням мови, що притаманне для всіх етичних і релігійних висловлювань.

«Прагнення всіх людей, хто колись пробував писати або казати про етику чи релігію, було прагненням подолати межі мови. Така втеча крізь стени нашої клітини цілковито безнадійна».

3. Аналітичні етичні концепції.

У подальшому у розвитку аналітичної етики виділяють такі основні етапи:

1) пов'язаний з розробкою емотивістських концепцій (А. Айєр, Б. Рассел, Р. Карнап та ін.). Суть – етичні висловлювання не можуть бути верифіковані. Для їх оцінки неправомірно застосовувати оцінки «хибно» або «істинно» .

Моральні твердження неможливо обґрунтувати. Вони виконують лише дві функції:

- виявляють емоційний стан та бажання людини, що їх висловлює;
- впливають на емоційний стан співрозмовника, спонукаючи його до певної поведінки.

Тобто моральні судження мають ірраціональний характер.

Різновиди емотивістських концепцій:

- Радикальний емотивізм (А. Айєр) – цілковите заперечення логічної структури, змістовності мови моралі;

- Помірний емотивізм (Ч. Стивенсон) – припущення подвійної природи мови моралі, що водночас описують певний об'єкт і виражають відношення суб'єкта до нього.

Основні ідеї сформульовані А.Дж. Айєром у творі «Мова, істина і логіка».

Суть: моральні терміни позначають емоційний стан людини, яка висловлюється (концепція «Фу-ура!»).

Так, з висловлюванням «Турбота про батьків» можуть бути пов'язані протилежні емоційні реакції:

«Турбота про батьків» - Фу!

«Турбота про батьків» - Ура!

Обидві реакції допустимі і залежать від настрою людини, яка робить відповідне твердження.

2) концепція лінгвістичного аналізу мови моралі (Р. Хеар, С. Тулмін), спрямована на пошук площини, в якій етика і реальність перетинаються.

Р.Хеар вважає основним завданням етики – визначення справжніх значень моральних термінів. Мова моралі – мова не описів, дескрипцій, а приписів, наказів. Звідси назва його концепції «прескриптивізм». Для обґрунтування того, що моральні приписи позначають раціональну і добровільну поведінку людей, вказується, що вони засновуються на принципі «універсалізації» («категоричний імператив І. Канта»). При цьому цей принцип доповнюється посиланням на поняття «шкоди» та «користі».

Теорія справедливості Дж. Ролза – у певний спосіб продовжує цей підхід, використовуючи для обґрунтування процедур раціонального індивідуального вибору морально значущих засад соціального життя людини суспільно-договірну термінологію, мисленневий експеримент «запона незнання» та ін.